

КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ (ЗА А. МАСЛОУ)

COMPETENCE-ORIENTED TRAINING IN THE CONTEXT OF THE PROBLEM OF PERSONALITY SELF-ACTUALIZATION (ACCORDING TO A. MASLOW)

Стаття присвячена актуальним питанням компетентісно орієнтованого навчання в контексті проблеми самоактуалізації особистості (за А. Маслоу). Проаналізовано можливості та перспективи поетапної підтримки; реалізації процесів особистісного зростання; обізнаності й самовираження у сфері культури; лінгвістично-креативного світогляду; власних комунікативних зусиль. Крім того, спроектовано ефективність засвоєння навчального матеріалу крізь призму пошуку траєкторії індивідуального зростання; визначено роль свідомого ставлення до процесів самоідентифікації та соціалізації; суб'єктивної відповідальності за власний сценарій життя.

Серед умов, які забезпечували результативність компетентісно орієнтованого навчання в контексті проблеми самоактуалізації особистості (за А. Маслоу) визначено розвиток ключових характеристик індивіда, який здатен до самореалізації; формування соціальної зрілості та прагнення до індивідуального зростання як результату опанування певного історичного досвіду, змісту норм культури; використання загальнодидактичних і специфічних принципів навчання й виховання.

Установлено черговість виконуваних видів робіт, які взаємопов'язано з лінгвістичним матеріалом і власними креативними міркуваннями. Звернено увагу на необхідності процесів самореалізації кожного учасника освітнього процесу; ведення щоденника саморефлексії (з метою окреслення перспектив індивідуального розвитку); установлення причинно-наслідкових зв'язків між словами та вчинками; трактування закономірностей впливу слова на майбутні генерації.

Зроблено висновки про подальшу актуальність окресленої розвідки; наголошено на можливості інтенсифікації процесів засвоєння навчального матеріалу; творчого обговорення висновків; висловлення вражень та здобутого досвіду життя. Наприклад: центрація на завданні; окреслення поняття креативності й творчості тощо.

Ключові слова: компетентісно орієнтоване навчання, самоактуалізація, дефіци-

тарна мотивація, метамотивація, ієрархія потреб, творча особистість.

The article is devoted to topical issues of competence-oriented training in the context of the problem of self-actualization of the individual (according to A. Maslow). The possibilities and prospects of step-by-step support and implementation of personal growth processes; awareness and self-expression in the field of culture; linguistic and creative outlook and own communicative efforts are analyzed. In addition, the effectiveness of learning material through the prism of finding the trajectory of individual growth is projected; the role of a conscious attitude to the processes of self-identification and socialization and subjective responsibility for one's own life scenario is defined.

Among the conditions that ensured the effectiveness of competence-oriented training in the context of the problem of self-actualization of the individual (according to A. Maslow), the development of key characteristics of an individual who is capable of self-realization is determined; the formation of social maturity and the desire for individual growth as a result of mastering a certain historical experience, the content of cultural norms; use of general didactic and specific principles of education and upbringing.

The sequence of performed types of work, which are interconnected with linguistic material and own creative considerations is established. Attention is drawn to the need for processes of self-realization of each participant in the educational process; keeping a diary of self-reflections (in order to outline the perspectives of individual development); establishing cause-and-effect relationships between words and actions; interpretation of the laws of influence of the word on future generations.

Conclusions about the further relevance of the outlined survey are made; the possibility of intensification of processes of learning material as well as creative discussion of conclusions; expression of impressions and acquired life experience is emphasized. For example, focus on the task; delineation of the concept of creativity, etc.

Key words: competence-oriented training, self-actualization, deficient motivation, metamotivation, hierarchy of needs, creative personality.

УДК 378.147:811.161.2]:159.923
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/71.2.3>

Рудюк Т.В.,

докт. пед. наук, доцент,
професор кафедри української мови,
методики її навчання та перекладу
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Французький філософ Жан-Поль Сартр висловив загальновідоме твердження про те, що людина робить себе сама. Утім, мусимо констатувати, що педагог здатен творити цілі генерації. Цитуючи М. І. Пентиліук під час III Всеукраїнської методичної майстерні сучасного вчителя-словесника, організованої лінгвістичним освітньо-науковим центром Херсонського державного університету 9–11 квітня 2024 року, констатуємо увагу на неймовірних словах вітання нею своїх

учнів-професорів: «Доганяйте та переганяйте!». Ці побажання є досить актуальними у контексті нашої розвідки та сучасного компетентісного орієнтованого навчання; гуманістичного напрямку психології теорії особистості А. Маслоу, оскільки: «Кожному з нас кинуто виклик – ми всі стоїмо перед завданням наповнити наше життя сенсом в цьому абсурдному світі» [3, с. 483].

Отже, ми маємо вибір, який є концепцією становлення та творчістю людини. Імплементация елементів персоналізованого навчання на

уроках української мови; окреслення його теоретико-методичних аспектів містить обґрунтований резерв для підвищення метамотивації, сприяння роботи ЗЗСО НУШ, формування високої мовленнєвої культури майбутнього покоління; виховання елітарної мовної поведінки; обізнаності та самовираження у сфері культури; лінгвістично-креативного світогляду; переосмислення власних комунікативних зусиль і фактів життя; забезпечення необхідного балансу розвитку особистості й зміцнення української державності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Схематичне уявлення ієрархії потреб за А. Маслоу – загальновідоме. Отже, пригадаймо піраміду за рівнями: 1. фізіологічні; 2. безпеки (виживання); 3. приналежності та любові; 4. самоповаги (до себе та іншими); 5. самоактуалізації.

Безумовно, більшість людей прагне внутрішнього самовдосконалення та намагається віднаходити шляхи до нього. Крім того, напрацювання відомого психолога дозволили констатувати, що мотивація до реалізації нашого внутрішнього потенціалу є природною й необхідною. Як правило, обдаровані люди досягають самоактуалізації, але лише 1% всього населення за оцінкою А. Маслоу. Такі низькі показники науковець пояснює тим, що люди не бачать власного потенціалу та не розуміють користі самовдосконалення.

Досить характерними є сумніви, страх своїх здібностей, які психолог іменує комплексом Іони; успіху, які часто заважають самовдосконаленню.

Крім того, однією з перешкод є потреба в безпеці, у той час як процес росту вимагає постійної готовності ризикувати, помилятися, відмовлятися від старих звичок та консервативності, потребує мужності.

Звичайно, дефіцитарна мотивація є безпосередньою та зосереджена на задоволенні дефіцитарних станів (холод, голод, небезпека); мотиви росту мають дещо віддалені цілі та пов'язані з прагненням самоактуалізувати власний потенціал (метапотреби); збагатити та розширити досвід, збільшити напругу через новий та хвилюючий досвід.

Утім, метамотивація неможлива доти, доки людина не задовольнить дефіцитарні потреби низького рівня.

А. Маслоу констатував психосоматичні прояви: хвороби тіла, які з'являються у результаті незадоволення метапотреб як метапатології.

На нашу думку, варто звертати увагу на створення умов для підтримки й розвитку відповідних характеристик (компетентностей) сучасного педагога НУШ, оскільки його особистість є досить авторитетною для формування індивідуальності здобувачів.

Значущість достоїнств учителя й заснована на цьому сила впливу визначена С. У. Гончаренком

як висока духовність, культура, інтелігентність, ерудиція, високі моральні якості, педагогічна майстерність, особливості становища у суспільстві та залежність від вікового етапу школярів [1, с. 14]. Л. І. Мацько зауважує: «...ще раз і в котре сучасність ставить перед національною освітою нагальну вимогу створити всі ідеологічні й економічні умови та передумови, дидактичну систему й ефективні методики виховання молоді (від немовлят до повноліття) з тим, щоб формувати покоління українців, здатних за умов неминучої глобалізації до прогресивного національного поступу [2, с. 25].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Накреслення актуальних теоретико-методичних практик компетентісно орієнтованого навчання в контексті проблеми самоактуалізації особистості (за А. Маслоу); виховання соціальної зрілості та прагнення до індивідуального зростання.

Мета статті. Проаналізувати особливості компетентісно орієнтованого навчання в контексті проблеми самоактуалізації особистості (за А. Маслоу) та практиці функціонування ЗЗСО; установити умови для формування мовленнєвої культури особистості; обізнаності та самовираження у сфері лінгвістично-креативного світогляду, творчості.

Виклад основного матеріалу. Розвиток ключових компетентностей здобувачів – основний напрямок руху сучасної школи [5, с. 3]. А. Маслоу констатує шлях вдосконалення від творчості/самоактуалізації до реалізації внутрішнього потенціалу через основні положення щодо природи людини.

У результаті власних досліджень науковець виокремив ключові характеристики особистості, яка здатна до самоактуалізації, адже наскільки вихованими будуть наступні покоління, – залежить і від характеристики тих, хто їх навчає та виховує. Отже, варто бути уважнішими до особистості кожного, а найперше – батька й матері; педагога, які здатні сформувати:

1. Більш ефективно сприйняття реальності (безпристрасність, реальність та раціональність). Подібна перцепція стосується навколишньої дійсності, вчителя й учнів. Стереотипність сприйняття та клеймування суспільством традиційних ярликів-образів учасників освітньо-виховного процесу часто заважають розгледіти індивідуальність; розвивають сумніви, невизначеність, заперечують наявність нових шляхів і траєкторій розвитку.

Вправа 1. Представтеся, використовуючи метод самопрезентації [5, с. 20].

2. Адекватний процес сприйняття себе та інших людей: індивідуальної природи (власних фізіологічних особливостей, процесів старіння та смерті як незаперечного факту буття).

Вправа 2. Подумайте та обґрунтуйте: які ситуації у житті варті осуду? Отримані

висновки занотуйте до щоденника саморефлексії [5, с. 82–88].

3. Безпосередність, простота, природність, відсутність штучності та бажання справити враження, нетрадиційність. Цікаво, що досить інтелектуальні особистості часто здатні нівелювати себе та власні характеристики заради комфорту інших; виявляти терплячість і прийняття реальної дійсності, незважаючи на її абсурдність чи неправильність; водночас – до непримиренні щодо деяких соціальних норм.

Вправа 3. Запропонуйте ситуації, які потребують мовленнєвого жанру інструкції. Відповідь аргументуйте.

4. Центрація на проблемі, обов'язку, улюбленій роботі, тим, що є важливим та індивідуально значимим. Як правило, таких особистостей цікавлять питання філософії та етики, виокремлення головного та другорядного.

Вправа 4. За допомогою мовленнєвого жанру бесіди розгляньте варіантні можливості синонімічних ряду певного дієслова. Поясніть семантичні відтінки значення [5, с. 41–49].

5. Підвищена потреба в незалежності та усамітненні.

Вправа 5. У яких ситуаціях важливо давати/отримувати поради? Відповідь аргументуйте [5, с. 70–73].

6. Автономія у діях: незалежність від культури та оточення.

Вправа 6. Доберіть актуальні ситуації, які потребують мовленнєвого жанру пояснення [5, с. 24–27]. Відповідь аргументуйте.

7. Свіжість сприйняття (здатність бачити унікальне в буденних явищах).

Вправа 7. Зробіть комплімент, опрацювавши таблицю об'єктів [4, с. 65].

8. Високі чи навіть містичні переживання (релігія, інсайти).

Вправа 8. Висловіть вдячність, використовуючи модель жанру «подяка» [5, с. 121–125].

9. Суспільний інтерес (невелике коло близьких друзів, як правило, легко ладнають із дітьми).

Вправа 9. Підготуйте самохарактеристику, використовуючи запропоновану схему [5, с. 96].

10. Більш глибокі та тісні міжособистісні переживання; взаємодія з іншими людьми.

Вправа 10. Апробуйте ситуацію телефонної розмови, опрацювавши правила відповідної взаємодії [5, с. 51–52].

11. Демократичний характер, як-от: повага до кожної особистості: незалежно від соціального статусу чи професії: охоче та активно навчаються в інших.

Вправа 11. Напишіть листа, дотримуючись узвичаєної структури [5, с. 58–60].

12. Розрізнення засобів та цілей (більш визначені, послідовні, тверді; здатні насолоджуватися процесом).

Вправа 12. Підготуйте рецензію на улюблений фільм або виставу [5, с. 89–94].

13. Філософське почуття гумору.

Вправа 13. Розгляньте 5 типових структурних компонентів мовленнєвого жанру прохання [5, с. 112].

14. Креативність, здібності до творчості в буденних справах.

Вправа 14. Підготуйте привітання до Дня народження, використовуючи характерні форми [5, с. 100–106].

15. Опір (непокірність та ексцентричність). Перебування у гармонії зі своєю культурою, але водночас зберігання внутрішньої незалежності від неї.

Вправа 15. Дайте відповідь на запитання: «Чому жанр вибачення є одним із найскладніших?». Подумайте, у кого ви можете попросити вибачення?

Утім, варто пам'ятати, що такі особистості – однаково недосконалі за своєю природою, оскільки також є людьми.

Інноваційному педагогові у часи трансформацій пропонуємо здійснити саморефлексію, яка передбачає правдиву відповідь на поставлене запитання:

«Ким я є найперше?»:

1. Дослідником/дидактиком.
2. Дидактиком/дослідником.
3. Дидактиком.
4. Дослідником/дидактиком (50/50).

Важливо звернути увагу на те, якими критеріями керувалася особистість: відчуттями чи ситуацією?

Наступним етапом є здійснення саморефлексії, керуючись виключно власною свободою дій.

Заключний етап – обговорення висновків та висловлення пропозицій.

Отже, компетентісно орієнтоване навчання в контексті проблеми самоактуалізації особистості (за А. Маслоу) передбачає актуалізацію уваги на розвитку характеристик кожного учасника освітньо-виховного процесу; двосторонньому процесові взаємовпливу та центрації на завданнях.

Висновки. Дослідження особливостей компетентісно орієнтованого навчання в контексті проблеми самоактуалізації особистості (за А. Маслоу) має сприятливий ґрунт для формування соціальної та громадянської компетентності; обізнаності й самовираження у сфері культури; лінгвістично-креативного світогляду; забезпечення необхідного балансу розвитку мовної та громадянської особистості; гармонізації міжособистісних взаємин; розбудови й зміцнення української державності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.

2. Мацько Л. Українська мова в освітньому просторі: навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 607 с.

3. Маслоу А. Гуманістична теорія особистості. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/9766/> (дата звернення 23.04.2024).

4. Мовленнєві жанри на уроках української мови в ліцеї (рівень стандарту): практичний посібник./ Голуб Н. Б., Новосьолова В. І., Галаєвська Л. В., – Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 128 с.

5. Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної освіти (авт. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 24.07.2023 № 883) 46 с.